

Педагогіка

Федорчук Анна Леонідівна

Аспірантка кафедри педагогіки

Житомирського державного

університету імені Івана Франка

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ В ШКОЛАХ ЗАРУБІЖЖЯ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний етап реформування системи загальної середньої освіти в Україні характеризується активізацією впливу держави на процеси в цій сфері. У зв'язку з цим в останні роки наша країна впевнено вступила на шлях відродження та зміцнення інтелектуального потенціалу своєї нації. З цією метою здійснено диференціацію освіти, що привело до виникнення цілої системи загальноосвітніх навчальних закладів нового типу, альтернативних єдиній загальноосвітній школі, що існувала до цього часу. Головною метою даного перетворення є створення життєздатної системи неперервного навчання для досягнення високих освітніх рівнів і забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального потенціалу як найвищої цінності нації.

Пошуки останніх десятиріч у напрямку подолання розриву між потребами учня і можливостями школи зосередились в основному на створенні умов для поглибленого вивчення деяких предметів у спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах тощо.

Згідно Закону України "Про Загальну середню освіту" була розроблена, групою науковців інституту педагогіки, Концепція профільного навчання, яка ґрунтується на основних положеннях Концепції середньої освіти [1]. При розробці Концепції дослідники врахували вітчизняний і зарубіжний досвід, показники вибору учнями профілю навчання протягом п'яти останніх років, дані про ефективність діяльності шкіл, індивідуальних потреб учнів та суспільного контексту функціонування закладів.

Концепцією профільного навчання передбачено, що старша школа повинна функціонувати як профільна школа, в якій будуть створюватися сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів нахилів до того чи іншого виду професійної діяльності. Тільки профільна школа може найповніше реалізувати принципи особистісно-зорієнтованого навчання. Зміни в соціально-економічному житті суспільства ставлять нові завдання перед системою освіти, а тому сьогодні кожна школа повинна обирати свій шлях до профілізації [1].

Актуальність профільного навчання зумовлена співпаданням основної мети школи та суспільства – створенні умов для розвитку творчої особистості, самореалізації кожного громадянина держави. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні про профілізацію йдеться як про один із шляхів забезпечення рівного доступу до освіти. [2] Все це зумовлює необхідність та доцільність впровадження профільного навчання в старшу школу.

Так як сучасна освіта в Україні спрямована на демократизацію та підвищення якості, тому вона потребує інноваційних змін всіх освітніх ланок. Тому один із чинників переходу старшої школи до профільного навчання є новітні навчальні заклади та розширення їх мережі, що є однією із форм профільного навчання. [3, с. 3].

Реформування освіти в Україні вимагає нових підходів до оновлення змісту освіти, особливо старшої школи, яка за Законом України "Про загальну середню освіту" має бути, як правило, профільна. Тому профілізацію школи передусім можна розцінювати як певну допрофесійну, профорієнтаційну роботу. Це дає змогу учневі, вибравши один із профілів у загальноосвітньому закладі, зорієнтуватися з вибором майбутньої професії, в який навчальній заклад піти навчатися після школи, які знання йому для цього потрібні.

Для розробки та впровадження ефективної моделі організації профілізації в Україні необхідно отримання цілісного бачення розвитку старшої профільної освіти в зарубіжних країнах. Старші школи системи середньої освіти

європейських країн функціонують як профільні вже протягом декількох десятиріч.

Здійснюється профільне навчання різними шляхами. Один із них, особливо поширений у Європі, – наявність стаціонарних відділень і секцій, де строго дотримуються навчальних планів і програм відповідного профілю і які є обов'язковими для всіх учнів. Факультативи та предмети на вибір мають допоміжну роль. У багатьох країнах світу після старшої школи учні складають випускні іспити й автоматично вступають до ВНЗ, – тобто старша школа є першим ступенем вищої освіти.

Тенденції розвитку старшої школи зарубіжжя відповідають освітній меті розвитку особистості: індивідуальний розвиток особистості, розкриття її потенціалу; задоволення потреб економіки країни у кваліфікованій робочій силі; соціальна й культурна інтеграція, формування активного члена громадянського суспільства; закладення основ для навчання протягом усього життя. [4]

Але в Швеції пріоритет надається розвитку навичок для економічного розвитку особистості в суспільстві, Швейцарія – особистісному розвитку, Велика Британія та Франція – напрям для подальшого навчання та розвитку професіонала, Південна Корея – гармонійний розвиток особистості, навичок логічного, критичного та творчого мислення, закріплення традицій та культури країни. [5]

Аналізуючи навчання в старшій школі зарубіжжя говорить про те, що в усіх розвинених країнах воно є профільним. Можна виділити такі загальні тенденції в системі організації навчання, такі як:

1. розвиток напряму диверсифікації: уніфікована структура на рівні початкової та основної школи та значна варіативність навчання у старшій школі, на основі запровадження великої кількості академічних та професійних програм з метою якнайбільшого задоволення потреб ринку праці та особистісних сподівань кожного індивідуума;

2. збільшення числа тих, хто продовжує навчання у старшій школі, що

повністю знаходиться в контексті намагань усіх країн світу до росту освітнього рівня населення;

3. збільшення терміну обов'язкової та загальнодоступної освіти;

4. варіативність щодо тривалості навчання (від двох до п'яти років залежно від країни і профілю навчання). У школах професійного напрямку тривалість навчання коротша порівняно з академічними профілями;

5. виділення, зазвичай, старшої школа як самостійного виду освітнього закладу (ліцей, гімназія, вища школа тощо);

6. урахування результатів навчання під час зарахування у вищі навчальні заклади, найчастіше – пряме зарахування. [6]

Старша школа зарубіжжя ґрунтується на профільній диференціації, що передбачає вибір до двох основних напрямів – академічного (відкриває шлях до вищої освіти) і професійно-технічного (дає можливість здобуття професійних кваліфікацій для виходу на ринок праці).

Концепцією профільного навчання у Росії визначено номенклатуру основних напрямів профілізації: природничо-математичний, соціально-економічний, гуманітарний, технологічний, універсальний. При цьому приблизне співвідношення обсягів базових загальноосвітніх, профільних загальноосвітніх предметів і елективних курсів визначається 50:30:20.

В зарубіжних школах можна виділити декілька моделей навчальних закладів, в залежності від способу класифікації. За класифікацією Бугайов О.І., Локшина О, Овчарук О. [7, 4, 8], що ґрунтується на структурній організації пропонують розподіл навчальних закладів за структурною організацією, які можна поділити на два типи: старша школа структурно входить до єдиної середньої школи (Іспанія, Ісландія, Португалія, Фінляндія, Швеція, Данія, Норвегія); старша школа структурно відокремлена, освіта на цьому рівні надається окремими інституціями (Італія, Франція, Греція тощо).

Модель, яка базується на принципах побудови змісту освіти, що розподіляє підходи до організації навчання на інтеграційний (організацію навчання за різними напрямами й профілями в єдиній структурі школи, яка

може входити до структури єдиної середньої школи або бути окремим підрозділом), та сегрегаційний компоненти (розподіл на різні типи шкіл, сфокусованих на організації окремих профілів у рамках одного освітнього напрямку – академічного або професійного). Прикладом першої моделі є Австрія, Велика Британія, Ірландія, Іспанія, Норвегія, Португалія, США, Фінляндія та ін., де диференціація здійснюється завдяки впровадженню різних курсів, відділень, секцій і модулів – академічного, технологічного, художнього, професійного тощо; другої моделі – Греція, Данія, Італія, Франція, Угорщина, Японія [4].

Зміст освіти в старшій школи можна поділити на основні складові: загальноосвітню (обов'язкові для всіх учнів предмети) та профільну (залежить від вибору учнем того чи іншого профілю). Предмети розподіляються на такі групи, як: мови; математика, природничі дисципліни й технологія; суспільні дисципліни та економіка; мистецтво та музика.

Ми погоджуємося з думкою Сотніченко І.І. [6], щодо аналізу досвіду зарубіжних країн, що дозволяє виділити основні загальні принципи організації профільного навчання на старшому ступені середньої школи:

1. уведення профільної диференціації на основі отримання єдиної базової освіти, а також визначення учнями власних нахилів та інтересів;
2. обмежена кількість напрямів навчання, що представлені у більшості країн двома основними – академічний та професійно-технічний, що дозволяє враховувати нахили і здібності практично всіх учнів, а також потребу країни у різних спеціалістах;
3. зменшення кількості обов'язкових навчальних предметів (курсів) порівняно з основною школою. Обов'язковими, зазвичай, є такі: природничі науки, іноземні мови, математика, рідна словесність, фізична культура;
4. розвиток інтересів та схильностей учнів більш вузькій, ніж у основній школі, сфері знань;
5. загальність у пропорціях між обов'язковими, елективними і факультативними курсами;

6. гнучкість навчальних планів і програм, що забезпечує можливість зміни профілю навчання;

7. тривалість навчання 2-5 років.

В цілому, у старшій зарубіжних школі спостерігається стійка тенденція до скорочення кількості профілів і навчальних курсів за рахунок збільшення в навчальному плані обов'язкових предметів і курсів. Таким чином, досвід зарубіжних країн, враховуючи їхній економічний стан розвитку, може бути достатньо ефективно використаним в нашій країні. Звісно, в Україні потрібно враховує національні традиції та економічний розвиток держави.

Література:

1. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – Київ: Педагогічна преса, 2003. – № 24, грудень. – 32 с. – С. 3–16.

2. Національна доктрина розвитку освіти: Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 року №347/2002 // Освіта, 2002. – 24 квітня-1 травня (№26). – С.2-4.

3. Журавський В. новітні освітні заклади – одна з форм профільного навчання / В. Журавський // Освіта України, 2003. – 14 лютого (№12).

4. Локшина О.І. Тенденції розвитку профільної школи в зарубіжжі / О.І. Локшина // Педагогіка і психологія, 2005 – №4(49) – с. 88-96.

5. Мельниченко Б. Професійна підготовка учнів загальноосвітньої школи зарубіжних країн / Б. Мельниченко // Проф.-техн. освіті, 2003. – № 3 – С. 42-45.

6. Сотніченко І.І. Профільна старша школа як необхідна складова освіти європейського рівня / І.І. Сотніченко / Вісник післядипломної освіти: Зб. наук. праць. Випуск 3 / [редкол.: В.В. Олійник (гол. ред.) та ін.]. – К.: Міленіум, 2006.

7. Бугайов О.І. та ін. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі: метод. Рекомендації / О.І. Бугайов. – К.: Освіта, 1992. – 32 с.

8. Овчарук О. Сучасні тенденції розвитку змісту освіти в зарубіжних країнах / О. Овчарук // Шлях освіти, 2003 – №2. – с.17-21.

e-mail: anna.fedorchuk@mail.ru.